

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
FAKULTA INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ

Typografia a publikovanie – 4. projekt

Bibliografické citácie

Fonty a typografia

Úvod

Fonty, alebo znakové sady sú súhrnom všetkých znakov jedného typu a rezu [1]. Sú jednou z najzákladnejších častí typografie. Vhodný výber a správne zásady použitia, či kombinovania fontov pridávajú dielu hodnotu nielen po estetickej stránke, ale aj dokazujú profesionálnosť autora a dôveryhodnosť práce. Preto by malo byť v záujme všetkých autorov mať tieto znalosti a orientovať sa v danej problematike.

1 Výber softvéru pre sadzbu

Pri výbere softvéru je potrebné stanoviť si požiadavky, ako sú napríklad jednoduchosť použitia, rozmanitosť funkcií, prenositeľnosť, či možnosti prispôbenia. Pre jednoduché texty sa využívajú tzv. *WYSIWYG* textové procesory (What You See Is What You Get), ktoré zobrazujú výsledný dokument v reálnom čase [2]. Ak je jednoduchosť použitia druhoradá a dôležité je vydolovať zo softvéru čo najviac, využívajú sa rôzne sádzacie systémy, primárne \LaTeX [2, 3]. Ten bol pôvodne vytvorený pre sadzbu matematických či fyzikálnych odborných textov, ponúka však veľa možností ako upravovať a prispôbiť fonty a písmo ako celok (viz [4], kapitola 4).

2 Vlastnosti fontu

Medzi základné vlastnosti fontu patria hrúbka ťahu (pomer hrúbky ťahu voči veľkosti písma), sklon písma (uhol naklonenia) a spôsob zakončenia ťahu (patkové alebo bezpatkové písmo) [5]. Špeciálna úprava fontu môže byť použitá pre zvýrazňovanie častí textu s účelom upozornenia čitateľa. Tradične sa využíva *kurzíva*, KAPITÁLKY, VERZÁLKY alebo **polohrubé písmo** [1].

3 Zlaté pravidlá písma

Konzistencia je v typografii jedno z pravidiel, ktoré by sa malo dodržiavať za každých podmienok [6]. Použitie veľa rôznych spôsobov pre zvýrazňovanie podstatných častí textu pôsobí rušivo nielen po estetickej stránke, ale môže aj zmiatť čitateľa. Náhla zmena fontu v strede textu bez opodstatnenia nedáva zmysel a je len na škodu. *Efekty* môžu prácu ozvláštniť a pridať estetickú hodnotu, no nie je vítané používať ich za každú cenu. Prebytok tieňov, rozmazaní a farieb vedie k tomu, že dielo bude považované za amatérske. V neposlednom rade je *čitateľnosť*. Platí, že hlavným účelom akejkoľvek literárnej práce je jasné a zrozumiteľné podanie informácií čitateľovi. Experimentálne fonty, kde nie je jasné, aký znak je aké písmeno zabraňuje rýchlemu pochopeniu textu.

Pravidlo čitateľnosti má však výnimku vo veľmi špeciálnom prípade [7], kedy autor chce prinútiť konzumenta zamyslieť sa nad textom a rozlúštiť ho. Prieskum ukázal, že žiaci, ktorí sa učili z textu používajúceho menej čitateľný font si zapamätali viac, ako žiaci, ktorí text dostali v čitateľnejšej podobe.

4 Prekvapivé dopady výberu písma

Písmo a konkrétne fonty v nás môžu vyvolávať rôzne emócie [5]. Fonty využívajúce zaoblenia na nás pôsobia ukludňujúco v porovnaní s fontami, ktoré sú ostrejšie a špicatejšie. Ostré hrany si spájame s nebezpečnými situáciami a preto sú vhodné pre varovania, či upozornenia. Zdobené písmo v nás často evokuje pocit kreativity, detskej radosti a nevinnosti. Niektoré fonty sú špeciálne navrhnuté pre ľudí s dyslexiou [8]. Každé písmo je upravené, aby sa ľuďom s touto poruchou najlepšie čítalo.

Pri výbere písma pre náš účel by sme teda mali myslieť na tieto fakty, aby sme dosiahli očakávaný výsledok.

5 Problém kontroly

Pre aspekty diel, kde je presnosť dôležitá, existuje množstvo automatických alebo poloautomatických nástrojov na kontrolu korektnosti. Pre matematické vzorce v \LaTeX u je to napríklad *EqFix* [9], ktorý kontroluje a opravuje chybné matematické rovnice na základe dodaných príkladov.

Takýto nástroj pre overovanie, ktorý by s veľkou presnosťou určil, či výber fontov a efektov je absolútne korektný, by sa vyvíjal veľmi ťažko. Správnosť dokáže určiť len človek, ktorý pozná zámer diela a je oboznámený s pravidlami a zásadami.

6 Fonty dnes

Aj keď typografia ako taká už existuje dlhú dobu, nové fonty sú stále navrhované a pridávané do obehu. Vo svete sa každoročne organizujú workshopy a konferencie o písme a typografii, ktoré nadšencom ponúkajú možnosť stretnúť sa s odborníkmi a naučiť sa novým znalostiam. Jedna z konferencií v Českej republike nesie názov *Brno Bold Typo* [10] a organizuje ju štúdio Bloomfield. Usporiadávajú sa aj súťaže, kde sa podľa rôznych kritérií vyberajú tie najlepšie fonty. V roku 2023 spoločnosť Fiverr po dlhej analýze za výherný font vyhlásilo Montserrat 2024 [11].

Záver

Keďže fonty do veľkej miery zasahujú do celkového dojmu z diela, každý autor by mal byť schopný korektne používať prostriedky, ktoré sú mu ponúknuté. Táto oblasť typografie sa stále rozvíja a je prospešné byť v obraze s aktuálnymi trendami.

Referencie

1. RYBIČKA, Jiří. *Latex pro začátečníky*. 3. vydání. Brno: Konvoj, 2003. ISBN 80-7302-049-1.
2. LUKEŠ, Lubomír. *Úroveň podpory typografie v současných kancelářských editorech* [online]. Univerzita Pardubice, 2018 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : <https://theses.cz/id/ouevg0/>.
3. FOUND, Jimmy. *LaTeX 1. – Co to je a proč se ho chtít učit?* [Online]. 2013-08-21 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : <http://programujte.com/clanek/2013080500-latex-1-co-to-je-a-proc-se-ho-chtit-ucit/>.
4. KOPKA, Helmut. *Guide to LaTeX*. 4th ed. Boston: Addison-Wesley, 2004. Addison-Wesley series on tools and techniques for computer typesetting. ISBN 0-321-17385-6.
5. SLADOVNÍKOVÁ, Eliška. *Jaké emoce a asociace vyvolávají různé druhy písma* [online]. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2021 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : https://primo.lib.vutbr.cz/permalink/f/qekdml/TN_cdi_vse_theses_oai_vse_cz_vskp_83380.
6. Wayzgoose Typography: Twelve golden rules for setting perfect type. *Print week* [online]. 2011, s. 25 [cit. 2024-04-17]. ISSN 1350-9829. Dostupné z : <https://search-ebscohost-com.ezproxy.lib.vutbr.cz/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=61070406&lang=cs&site=ehost-live>.
7. OPPENHEIMER, Daniel. Hard-to-read fonts promote better recall. *Harvard business review* [online]. 2012, roč. 90, č. 3, s. 32–33 [cit. 2024-04-17]. ISSN 0017-8012. Dostupné z : <https://search-ebscohost-com.ezproxy.lib.vutbr.cz/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=71883869&lang=cs&site=ehost-live>.
8. MEINDERTSMA, J. The power of typefaces: Dyslexie. *TXT* [online]. 2016, roč. 2016, č. 1, s. 56–59 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : <https://hdl.handle.net/1887/42728>.
9. Dependable SW Engineering. Theories, Tools, and Applications: 8th International Symposium, SETTA 2022, Beijing, China, October 27-29, 2022, Proceedings. In: [online]. Cham: Springer Nature Switzerland, [b.r.], zv. 13649, s. 124–141 [cit. 2024-04-17]. ISBN 9783031212123. ISSN 0302-9743. Dostupné z : <https://link-springer-com.ezproxy.lib.vutbr.cz/book/10.1007/978-3-031-21213-0>.
10. *Konference o písmu a typografii Brno Bold Typo 2024* [online]. 2024-04-16 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : <https://www.designportal.cz/konference-o-pismu-a-typografii-brno-bold-typo-2024/>.
11. *Fiverr Declares Montserrat 2024 'Font of the Year'* [online]. 2023-12-07 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z : <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2023/12/07/2792435/0/en/Fiverr-Declares-Montserrat-2024-Font-of-the-Year.html>.